

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XXIV. Vtrum dictamen conscientiae errantis, habeat vim obligandi,
tanquam sufficiens Regula morum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

etiam totalis certitudo. Quæ differentia prouenit ex eo, quod aliquando bona, & mala fides operantis variant euentum intentum per actionem; aliquando non variant; aliquando imminet malum irreparabile; aliquando reparabile; idque aliquando leue, aliquando graue. Patet enim iuxta differentiam istarum rerum, requiri disparem certitudinis gradum circa utilitatem, & efficaciam medij ad finem, vt electio euadat honesta, ideoque non semper conuerti probabilitatem speculatiuam de sufficientia medij ad inducendum finem intentum cum probabilitate practica de honestate electionis, qua hic & nunc adhibetur idem medium.

Art. 2. Hac de causa Ministro Sacramentorum non sufficit, saltem per se, quauis probabilitas de legitimitate materiæ, & formæ, vt liceat ipsi perficere Sacramentum: quia si non adhibeat materiam, & formam institutam re ipsa à Christo Domino, Sacramentum euadat nullum, utcumque ipse opinatus fuerit de eius valore: quod inconueniens cum sit maximum, tenetur vitare minister quantum potest; ac proinde non est probabile practice, quod possit adhibere materiam, & formam minus tutam, ommissa tutiore, nisi forte esset longè probabilius, ac moraliter certum, esse sufficientem, quæ est minus tuta. Eadem ferè ratio est de Medico, & Chirurgo, vt patet. Similiter moribundus si non adhibeat dispositionem ad Sacramentum re ipsa sufficientem, tamen si probabile, vel etiam moraliter certum fuerit, esse sufficientem, re ipsa incidet in damnationem; quæ est summum malum, æternum, ac irreparabile; ideoque non est practice probabile saltem per se, quod possit in eo articulo adhibere dispositionem minus tutam, ommissa tutiore. Denique respectu etiam Iudicis videtur solam opinionem speculatiuè probabiliorem, esse probabilem practice, atque minus probabilem speculatiuè esse practice improbabilem tam in ciuilibus, quam in criminalibus. Tum quia Iudex per sententiam re ipsa disconformem iuri, infert malum saltem aliquatenus irreparabile aduersus eum, cui re ipsa suffragatur ius, quicquid sit de probabilitatibus, tum quia ex consensu populorum eliguntur iudices periti, & maturi iudicij, vt ferant sententiam iuxta id, quod sibi certius videtur, atque coguntur illam ferre sub formula hoc ipsum significante implicitè, vel explicitè. In aliis materiis non dantur speciales istiusmodi rationes, sed bona fides sufficit ad inducendum præmium vitæ æternæ. Ideoque paritas ad alias materias extendi non potest.

Art. 3. Verùm differentia ista est purè materialis quoad punctum præsentis controuersie: Quia non disputatur de opinione speculatiuè probabili, nec de inferibilitate probabilitatis practice, ex probabilitate speculatiua: sed de solo vsu opinionis practice probabilis vnde cumque ea probabilitas subsistat. Vtus autem opinionis verè probabilis practice, est æqualiter licitus respectu cuiusvis in quauis materia, vt patet ex rationibus superius productis. Quapropter si ministro Sacramenti (idem dicitur de reliquis proportionaliter) probabile videatur non solum valere Sacramentum adhibita tali determinata materia, sed etiam licere sibi hic & nunc, vt eandem materiam adhibeat, poterit utique perficere Sacramentum sine peccato adhibita ea materia: quia videlicet eo ipso credet id sibi licere, ductus auctoritate, vel ratione magni momenti iuxta dicta supra; ideoque non credit imprudenter, seu stultè, ac peccaminosè. Posita autem inculpabiliter fide, seu assensu, quod operatio sit honesta, repugnat, vt ea euadat inhonesta, saltem immediate, & ratione sui, vt patebit q. sequenti.

Ad 6. Sicut in rebus omnibus aliis orto dubio de

obligatione sic vel aliter faciendi, necesse est adhibere consultationem, qua deponatur dubium, atque interim vrget obligatio faciendi, quod tutius est, & si dubitetur vtra pars sit tutior, necessaria omnino est consultatio ad vitandum peccatum, eaque est instituenda cum omni diligentia moraliter possibilis; ita etiam orto dubio de obligatione operandi iuxta tales, vel tales opiniones, necesse est, consultatione similiter diligenti indagare rationes, quibus deponatur, ac determinetur tale dubium reflexum, nisi quis subiaccere velit oneri sequendi semper opiniones tutiores. Quia verò magna pars operationum humanarum subest iam de facto opinionibus in vtramque partem probabilibus, apparet esse valdè utilem, ac necessariam considerationem istam reflexam de vsu licito opinionum, nisi quis subiaccere velit onerosæ admodum, ac arduæ obligationi operandi semper iuxta tutiorem in tanta rerum opinabilium varietate innumerabiliter multiplici, ideoque sæpissimè occurrenti. Immo qui crediderit (quod facile est credere, estque absolutè verum, vt apparet ex dictis supra ab art. 3.) sibi, aut aliis, quorum instructio sibi incumbit, imminere magnum periculum formaliter peccandi ex eiusmodi obligatione adstringenti semper ad tutius, tenebitur procul dubio comparare sibi doctrinam huius quæstionis, eandemque, prout tulerit opportunitas, communicare aliis, si quidem ad ipsum pertinuerit instructio aliorum in confessione, vel extra confessionem, de rebus pertinentibus ad conscientiam, solaque proinde ignorantia inuincibilis excusare potest, prout excusat plerisque ab obligatione discendi, ac docendi vniuersale præsens principium de vsu opinionum, de quo adicietur vterius nonnihil in q. seq.

Post primam huius operis editionem scripserunt admodum contentiosè de materia istius quæstionis, Illustissimi domini Fagnanus aduersus communem, eandemque nostram sententiam, & aduersus ipsum ex professo Caramuel. Præiit vtriq. R. P. Julius Mercorius opere tripartito, in cuius postrema parte, quæ descendit ad particularia, ita est modificatus priorum duarum partium acerbiter aduersus eandem communem, vt videatur nil tandem re ipsa differre à comuni cæterorum huius sæculi auctorum consensu, quos initio impugnandos susceperat. Mihi post attentam eorum lectionem nil vtiliter addendum occurrit siue pro, siue contra. Ediderunt etiam singulos eadem de re tractatus accuratos, & subtiles P. Honoratus Fabri, & P. Ludovicus Scildere, qui videri possunt.

QVÆSTIO XXIV.

Vtrum dictamen conscientie errantis habeat vim obligandi, ac deobligandi, tanquam sufficiens regula morum?

IDEVR non habere. 1. Quia actus conformis suæ regulæ, seu obligationi præexistenti, eo ipso est bonus. Actus autem conformis dictamini conscientie errantis, idest, iudicio falso affirmanti honestum esse ex. gr. mentiri hic & nunc, atque omissionem mendacij esse peccaminosam, eo ipso est malus, vt patet. Quia si esset bonus, dictamen præiudicium affirmans eum fore bonum, & omissionem eiusdem fore malam, non esset falsum, vt supponitur. Enunciaret enim de obiecto, quod re ipsa

re ipsa illi conuenit. Implicat autem eundem actum esse bonum, & non esse bonum, atque omissionem eius esse peccaminolam: Implicat igitur in terminis dictamen conscientiae falsam habere vim obligandi, ac deobligandi, atque esse sufficientem regulam morum.

2. Philosophus 6. Ethic. c. 2. docet, & *rationem veram, & appetitum rectum esse oportere, ut operatio sit studiosa*, atque in eodem libro inculcat sapē, nullum actum posse esse bonum absque prudentia, nullamque enunciationem prudentiae posse esse falsam. Ergo dictamen conscientiae erroneae est insufficiens ad operationem studiosam, seu honestam.

3. Dictamen conscientiae errantis est disconforme voluntati, & legi aeternae Dei, nec enim falsum esse posset, si esset illi conforme: Ergo operatio conformis dictamini conscientiae errantis, est disconformis voluntati, & legi aeternae Dei. Ergo est mala, iuxta doctrinam August. serm. 6. de verb. Dom. post med. quod inferioris potestatis praeceptum non obligat (adde, nec excusat) si contrarietur praecepto potestatis superioris, sicut si Proconsul iubeat aliquid, quod Imperator prohibet: quo ferē pacto comparatur dictamen rationis cum voluntate, & lege aeterna Dei.

4. Dictamen conscientiae vincibiliter errantis non excusat à peccato. Ergo nec inuincibiliter errantis, ac proinde nullus error excusat. Antecedens est indubitatum apud omnes cum D. Th. q. 19. art. 6. Probatur consequentia: tum quia dictamen ultimum conscientiae, quo immediate dirigitur actus voluntatis, eodem prorsus modo proponit obiectum, siue infit illi error vincibiliter, siue inuincibiliter infit: tum, quia posito ultimo dictamine conscientiae erroneae praeponente ex gr. mendacium hic & nunc, aut prohibente fidem in Christum hic & nunc, nullamque permittente moram sine peccato, nullus iam superest locus quaerendi viam, & rationes ad vincendam, seu depellendam ignorantiam, ut per se patet, ac proinde omnis ignorantia est aequē inuincibilis, cum eo usque ventum est; atque adeo vel omnis, vel nullus error ultimi dictaminis indiscriminatum excusat, seu ligat.

5. Actus voluntatis non specificantur ex cognitione dirigente, sed ex obiecto proposito per cognitionem: Cognitionis autem falsa non proponit, aut veram honestatem, dum praecepit; aut veram malitiam, dum prohibet. Ergo actus voluntatis inde subssecuti non possunt constitui in vlla specie aut bonitatis, aut malitiae.

6. Si dictamen conscientiae falsum perinde sufficeret, atque verum, ad bonitatem, & malitiam operationis per conformitatem, & difformitatem eius cum illo; nullam oporteret adhibere diligentiam, ad depellendos errores, & ignorantiam circa operabilia; sed vnusquisque satisfaceret toti suae obligationi operando, prout sibi ipse videtur, nihil curando; an verum id sit, an falsum; quod tamen patet esse absurdum.

7. Augustinus ep. 154. propius ad finem, quam ad med. *Si quis autem, ait, bonum putauerit esse, quod malum est, & fecerit hoc putando, vtrique peccat. Et ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat, quod male fit.* Loquitur autem manifestē de ignorantia inuincibili, certē eam non excipit, ut liquet ex indiscreta vniuersalitate posteriorum istorum verborum. Ergo ignorantia inuincibilis non excusat à peccato.

Art. 1. Respondetur. Quæstio præsens coincidit magna ex parte cum q. 10. Vtrum ignorantia causet inuoluntarium. Quapropter sicut ibi dictum est, ignorantiam antecedentem causare inuoluntarium, non verò ignorantiam consequentem: ita in præsen-

ti dicendum est, dictamen conscientiae inuincibiliter errantis, excusari à culpa operantis iuxta ipsum, & sufficere, ut euadat bonus actus, qui est ipsi conformis: non tamen excusari à culpa vincibiliter errantem, sed peccare siue discordet à dictamine suo, siue pareat eidem. Et quidem necesse est, electionem disconformem ultimo dictamini conscientiae, seu vero, seu falso, præcipienti, aut prohibenti aliquid, esse malum: quod colligitur clarē ex 14. ad Rom. 23. Vbi cum præmisisset Apostolus rectē facere Gentiles ad Christum conuersos, non discernentes ritu Iudaico cibos mundos ab immundis, atque ex omnibus propterea edentes promiscuē, mox subiungit: *Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide.* Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. Id est, qui indicant cibos alios esse vetitos, alios permisos, & nihilominus ex omnibus edunt promiscuē, profecto peccant: quia operantur contra dictamen rationis. Omne autem, quod non est iuxta dictamen rationis, & iuxta id, quod vnusquisque credit sibi licere, esto credat falsò, peccatum est. Qui procul dubio est legitimus eorum verborum sensus, ut liquet ex contextu totius capitis, & ostendit ex consensu plurium Patrum Iulianus noster ibi; habetque præterea auctorem Innocentium capit. finali de præscriptione, & plures PP. apud Gratian. cap. Omnes. §. Ex his. 28. q. 1.

Art. 2. Ratio est, quia actus voluntatis non specificatur ex obiecto, ut est in se, sed ut proposito per rationem, ideoque euadit talis, quale apparet obiectum in cognitione, uti ponderatum est supra q. 22. Quare esse leue se peccare, nisi mentiat, aut si credat in Christum, re ipsa peccat omisso mendacio, seu concepta fide in Christum. Peccat autem grauiter, si putat id esse peccatum graue; venialiter verò, si putat id esse leue, siue solam apprehenderit rationem malitiae secundum se, absque vlla suspitione, aut dubitatione grauitatis: quæ quidem nequit irreperire in actum, nisi aliquo modo præfulserit in cognitione; idemque dicitur de specie malitiae, quæ videlicet talis contrahitur, qualis existimata est. Fieri porro nequit, prout docet D. Thomas q. 19. art. 5. ad 3. ut apprehendatur operationem esse malam, quin apprehendatur specialis aliqua ratio malitiae; nempe, quod opponatur praecepto diuino, quod sit scandalosa, vel quid simile: quandoquidem conceptus malitiae in aliquo eiusmodi formaliter consistit.

Art. 3. Necesse similiter est, actus conformes dictamini conscientiae inuincibiliter errantis, non solum esse expertes omnis malitiae, sed etiam esse honestos, atque laudabiles, eadem specie bonitatis, quam sortirentur sub dictamine vero enunciante eandem speciem bonitatis de obiectis materialibus, quibus re ipsa illa conueniret. Colligitur hoc clarē ex proximē præcedenti & auctoritate, & ratione. Quia eodem prorsus modo dependent actus voluntatis à dictamine præuio conscientiae siue vero, siue falso, quoad honestatem, & inhonestatem. Eadem igitur ratione, qua dictum est actus disconformes dictamini conscientiae, vtrumque errantis, eo ipso esse malos, ea specie, & modo malitiae, qui apparet in eo dictamine, concluditur etiam actus conformes eidem dictamini esse similiter honestos, ac laudabiles, eaque bonitate præditos quæ apparet in tali dictamine, dum cetera sunt paria, uti paria profecto sunt, quando error est inuincibilis. Siquidem eo ipso est inculpabilis, ideoque non potest formaliter ratione sui transmittere vllam malitiam, aut denominationem mali in actus subsequentes.

Art. 4. Necesse denique est, actus subsequentes ad dictamen, seu præceptum, seu prohibitum conscientiae vincibiliter errantis, esse malos, & peccaminosos, siue sint eidem dictamini conformes, siue sint disconformes. Quia qui conicit se ignorare aliquam legem

legem, ad cuius cognitionem pervenire possit, si velit, & nihilominus procedit ad opus nulla adhibita diligentia; aut non adhibita, quantam adhibere potest, & communiter adhibent prudentes in re magni momenti, operatur proculdubio cum contemptu legis ac legislatoris, & utrumque parvipendit. Qui autem operatur cum contemptu legis, fit reus eisdem legis, & actus contrahit eam speciem malitiæ, quam contraheret transgressio dependens à cognitione perfecta legis. Istam porro malitiam contrahit talis actus extrinsecè per denominationem à voluntate libera ignorandi. Quæ videlicet sola est immediate & formaliter contemptiva legis. Unde non superadditur vlla præterea malitia peculiaris, seorsim imputabilis, ratione actus subsequenter ad dictamen erroneum, si ille sit huic conformis: quia eo ipso erit conformis legi Dei proximè obliganti ex suppositione ignorantia, nec est iam amplius libera conformitas alia cum lege Dei. Quia ferè ratione observant, & approbant specialiter istam partem doctrinæ Suarez tract. 3. in 1. 2. disp. 12. sect. 4. & 5. & Valquez in præsentis disput. 6 c. 2.

Art. 5. Quod si non conformetur voluntas eidem dictamini, committitur nonnum peccatum imputabile, quia de nono exorbitabit liberè voluntas ab immediata sua regula. Istud autem peccatum erit gravius, vel lenius, quàm peccatum commissum per liberam electionem ignorandi legem, prout contigerit esse graviorem, vel minùs gravem obligationem intimatam per dictamen falsum conscientia, quàm esset obligatio legis voluntarie ignorata. Ex his igitur apparet satis, an, & quatenus dictamen conscientia errantis sit regula proxima morum obligans, & debobligans, seu excusans.

Ad 1. Dictamen ultimum conscientia nunquam potest esse falsum, quoad honestatem motui formalis, & finis propositi voluntati, & quoad bonitatem actus eliciendi dependenter ab ipso, ut dicitur ad 5. Sed solum potest esse falsum relatè ad obiectum materiale, quatenus illi adscribit rationem honestatis connexionis cum ultimo fine, & conformitatis cum voluntate Divina, quæ illi non inest re ipsa; nulla autem est implicantia in falsitate cognitionis quoad aliquid, absque falsitate, quoad aliquid aliud simul representatum per ipsam. Quia verò bonitas actus dependet à sola vera bonitate motui formalis, non sequitur actu voluntatis fore bonum, & malum simul, sed solum fore bonum, si sit conformis tali dictamini, sin minus fore malum.

Ad 2. Philosophus requirit pro studiofate operationis rationem veram simul cum appetitu recto, quoad finem, & motuum formale voluntatis; & quoad hoc ipsum negat enunciationem prudentia posse esse falsam: id quod minimè deest dictamini conscientia errantis, utpote errantis solum, quoad obiectum materiale, eiusque identitatem cum ratione formali motiva voluntatis ex se honesta, ut modò dictum est. Per hoc nimirum differt omne dictamen proprium prudentia à ratione inferiori, eiusque dictamine: Quia ratio inferior non solum errare potest, quoad obiectum materiale, sed etiam seducit, quoad finem, & motuum formale propositum voluntati, dum eam allicit, tanquam ad ultimum suum finem, ad id, quod re ipsa non est ultimus eius finis. Atque hoc solum discrimen intendit stabilire Philosophus in illo loco.

Ad 3. Dictamen conscientia errantis est disconforme voluntati divina obliganti per se, & absolute, sed simul est conforme voluntati divina obliganti per accidens hic & nunc ex suppositione falsitatis. Quia ex quo signavit lumen vultus sui super nos; & voluit ut dirigeremur immediate nostra, quæ fallibi-

lis est, ratione; voluit consequenter voluntate signi, & præceptiva, ut id fieret à nobis, quod nobis faciendum videretur hic & nunc, siue id videretur supposita aliqua fallacia intellectus, siue non supposita. Cui rei nihil contradicit, quod dicit Augustinus de comparatione Proconsulis, & Imperatoris. Quia si Proconsul inberet oppositum eius, quod iubet Imperator, & diceret suam iussione esse iussione Imperatoris, idque à subditis crederetur; tenerentur utique parere iussioni Proconsulis. Hoc autem modo se habet dictamen ultimum conscientia erronea. Quia affirmat, licet falsò, mendacium, verbi gratia hic, & nunc esse honestum, & præcipi à Deo, idque creditur ab operante, siquidem dictamen ipsum est actus ita credendi.

Ad 4. Conceditur antecedens, & negatur consequentia; ad cuius probationes patet ex dictis supra art. 3. & 4.

Ad 5. Dictamen affirmans ex. gr. mendacium esse honestum, nec posse hic & nunc omitti absque læsione charitatis, ideo est falsum, quia veram illi adscribit honestatem, & connexionem cum charitate: Si enim falsam, & chimericam adscriberet, nulla esset falsitas; nec posset voluntas eo dictamine permoveri ad mentiendum. Ergo cum voluntas determinatur ex vi talis dictaminis, habet pro motivo formali, & fine proximo, veram honestatem, veramque connexionem cum charitate, licet falso creditam de mendacio. Cum ergo species actus dependeat ex ratione formali motiva, & non ex ratione obiectiva materiali, ac purè terminativa, patet actum directum dictamine conscientia errantis, eidemque conformem, esse eatenus honestum vera, ac reali honestate.

Ad 6. Sicut in ordine naturali, ac physico, permittit Dens monstra, eaque vult existerè in rerum natura, sed vult voluntate tantum consequente, ob imperfectionem causarum secundarum; cum tamen voluntate antecedenti, & quantum est de se, semper intendat effectus secundum suam speciem omnino perfectos, atque completos: Ita in ordine intentionali, ac morali vult antecedenter, ac absolute, tum ex parte intellectus actus veros, & similes obiectis suis; tum ex parte voluntatis actus conservativos, minimeque perturbativos ordinis rerum instituti ab ipso Deo: qui videlicet actus habent rationem finis per se intenti, respectu utriusque huius potentia nostra: sed quia utraque potentia est intrinsecè imperfecta, & consequenter neutra potest assequi semper totalem perfectionem in suis actibus, propterea vult nonnunquam voluntate consequenti, & tantum ex suppositione, actus falsos, ex parte intellectus, tum in speculativis, tum in practicis, & supposita falsitate in practicis vult ex parte voluntatis nostræ actus minimè correspondentes re ipsa ordini rerum instituto ab ipso Deo. Verum quia discrepantia voluntatis à ratione, quæ ratio est eximia quædam participatio luminis vultus Divini, semperque proponit finem rectum etiam quando fallitur circa obiectum materiale, ut superius dictum est, est longè deterior, quàm discrepantia eiusdem ab ordine intrinseco obiectorum materialium, propterea vult supposito errore practico intellectus, ne vel tunc discrepemus à dictamine rationis. Itaque ex voluntate Dei antecedenti, eademque obliganti per se, tenemur ad indagandam eandem Dei voluntatem, quatenus per se, ac absolute est ordinativa nostræ, & ad conformitatem nostræ electionis cum ipsa. Quod si aliquando legitimam eius notitiam non assequimur, tum etià tenemur non exorbitare à dictamine rationis errantis, propter obligationem ad id impossibilem per voluntatem, & legem Divinam obligantem

per accidens, & ex suppositione ad oppositum eius, ad quod per se, ac absolute obligare intendit.

Art. 1. Ad 7. Illis verbis Augustini vitur admodum fidenter Iansenius pro suo errore de veris peccatis seorsim, & secundum se imputabilibus ad culpam, & poenam peculiarem sub ignorantia totali, & omnino inuincibili. Vitur verò in primis inconsequenter. Quia 1. de statu nat. lap. c. 5. tradit ex professo ignorantiam inuincibilem facti, & iuris diuini positiui excusare à peccato, solumque proinde non excusare ignorantiam inuincibilem legis naturalis. Augustinus autem agit ex professo in illa epistola de sola ignorantia facti, nempe ignorantia, qua putatur non esse immolatiuiam carnem, quæ immolatiua est, ac proinde agit de eo solo genere ignorantie, quam si inuincibilis sit, excusare à peccato certissimum est apud Iansenium ex Augustino.

Art. 2. Deinde eadem illa verba obiectionis non coherent cum contextu seu antecedenti, seu consequenti eius epistolæ in eo sensu, qui adscribitur ipsis à Iansenio. Quia antecedenter post medium epistolæ dicit sic Augustinus: *Non autem peccat, qui cibum postea nesciens manducauerit, quem prius tanquam idolothytum respuit.* Ad finem verò Epistolæ præmissio dubio de viatore Christiano victo famis necessitate, & non inueniente cibum nisi positum in idolo, concludit sic. *Breuius respondeo: Aut certum est, esse idolothytum, aut certum est, non esse, aut ignoratur. Si ergo certum est, esse, melius Christiana virtute respuitur. Si autem, vel non esse, scitur, vel ignoratur, sine ullo conscientie scrupulo in usum necessitatis admittitur.* Vtrinque igitur liquidò constat ignorantiam inuincibilem, seu conscientiam inuincibiliter errantem excusare à peccato, ex mente Augustini, saltem circa eam materiam, de qua agitur in ea epistola.

Art. 3. Subintelligenda itaque est in verbis obiectionis ignorantia vincibilis, seu coniuncta cum notitia obligante ad eam perfecte depellendam, vel ad superfedendum interim ab opere. Primum, quia nequit aliter subsistere consonantia eius sententiae cum reliquo contextu, atque Augustinus ipse laboraret ea inconsequentiae ratione, quæ notata iam est in Iansenio luculenter abutente, ut solet, testimoniis, & sincera doctrina Augustini. Deinde casus, de quo ibi est sermo, proponitur, ac præmittitur his verbis: *Si quis dubitat de aliqua carne, utrum immolatiua sit, & non est immolatiua, si eam cogitationem teneat, &c.* In hoc autem casu præexistentis dubitationis, si quis adhibeat diligentiam, quanta sufficit ad dubium prudenter deponendum, assequitur per se cogitationem, & estimationem conformem obiecto, ut habet in se, & operando conformiter ad ipsam non peccat, tamen faciat quod dubitabatur, an esset illicitum, & non erat, uti determinat ibidem consequenter Augustinus.

Art. 4. Quod si in eodem casu dubij putetur licere, quod reipsa est illicitum, eo ipso deprehenditur, loquendo per se, non fuisse adhibitam diligentiam, quanta sufficit ad deponendum prudenter dubium, & propterea peccatur, dum sit, quod putatur esse bonum, & est malum reipsa. Quæ est posterior ibidem resolutio Augustini contenta in verbis obiectionis. In quibus videlicet, ne dicatur exorbitare penitus à proposito, retinet priorem partem casus præmissi, quæ erat de dubio obligante ad indagandam veritatem: & variat, ut liquet ex verbis ipsis, posteriorem partem, quæ erat de honestate materiali obiecti, circa quod dubitatio inciderat, & consequenter variat indirectè conditionem cognitionis, qua idem obiectum in se illicitum, putatur esse honestum, ex defectu utique diligentie, adeoque per ignorantiam vincibilem. Quia verò Legem Dei naturalem omnes

scire tenentur, propterea nemo excusatur per se à peccato, dum agit contra legem naturalem, tamen ignorans id faciat, ut docet D. Thomas dicta q. 19. art. 6. alique Theologi communiter, non quod ignorantia, cum est verè inuincibilis, non excuset vniuersaliter in omni materia, sed quia talis non est ignorantia legis naturalis, saltem per se, & ut plurimum, & circa præcipua eius capita; tamen quoad aliqua, & ab aliquibus quoad multa difficillimè pellatur, ideoque Augustinus nonnunquam dicat non posse pelli, significando nomine impossibilitatis magnam difficultatem. Atque hoc est quod vnicè intendit Augustinus in tot illis locis perperam à Iansenio obiectis ubi supra aduersus D. Thomam & reliquos Scholasticos, nihil reipsa dissidentes ab Augustino, à quo solus ipse Iansenius distat toto cælo, estque valde iniurius aduersus ipsum, dum ei adscribere tentat errorem notatum initio huius responsionis, eumque absurdissimum, ut conuincit ratio superius propolita ex D. Thoma.

QUESTIO XXV.

Vtrum bonitas, & malitia actuum humanorum dependeat ex obiecto, & circumstantiis?

IDETVR non dependere ex illis. 1. Quia obiectum, & circumstantiæ obiectiue sunt res extra animam existentes. In rebus autem non est malum, sed in usu peccatum, ut tradit August. lib. 3. de doctr. Christ. c. 12. sub init. Ergo actus humani non sunt mali, & per consequens neque boni ex obiecto, & circumstantiis. 2. Obiectum voluntatis comparatur cum actu eius tanquam materia, & tanquam effectus. Bonitas autem rei non provenit ex materia, sed ex forma; & multo minus bonitas causæ, ac actionis provenit ex effectu, sed magis è conuerso. Ergo bonitas actus non dependet ex obiecto.

3. Quæ circumstant aliquid, sunt extra ipsum. Bonitas autem, & malitia sunt in re ipsa, quæ est bona, aut mala. Ergo nulla ratio bonitatis, & malitiæ potest provenire ex circumstantiis; id est iis, quæ circumstant vel physicè obiectum principale, vel intentionaliter tendentiam ad illud.

4. Bonitas, & malitia actuum dependet totaliter à fine eorum. Quia ex doctrina Augustini li. 2. de morib. Eccles. & Manichæo. c. 13. sub init. *secundum quod finis est culpabilis, vel laudabilis, secundum hoc sunt opera nostra culpabilia, vel laudabilia.* Finis autem est extrarationem obiecti, & circumstantiarum. Quia idem actus dandi elemosynam ex. gr. cum quibuscumque circumstantiis eius obiectiuis potest esse indifferenter, tum ex fine vanæ gloriæ, tum ex fine misericordiæ, vel charitatis.

5. Bonitas, & malitia per prius est in actu voluntatis, quam in actu exteriori, qui est obiectum interioris; quia uti dicit Augustinus lib. 1. Retr. c. 9. *Voluntas est, qua peccatur, & rectè vivitur.* Ergo bonitas, & malitia non derivantur ex obiecto in actum internum.

Art. 1. Respondetur. Certum est bonitatem, & malitiam actuum humanorum dependere ex obiecto eorum. Quia quod ad malitiam attinet, traditur hoc manifestè Osee 9. 10. *Facti sunt abominabiles sicut ea, qua dilexerunt.* Eadem autem est ratio proportionalis de bonitate. Quia verò actus voluntatis non fertur ad